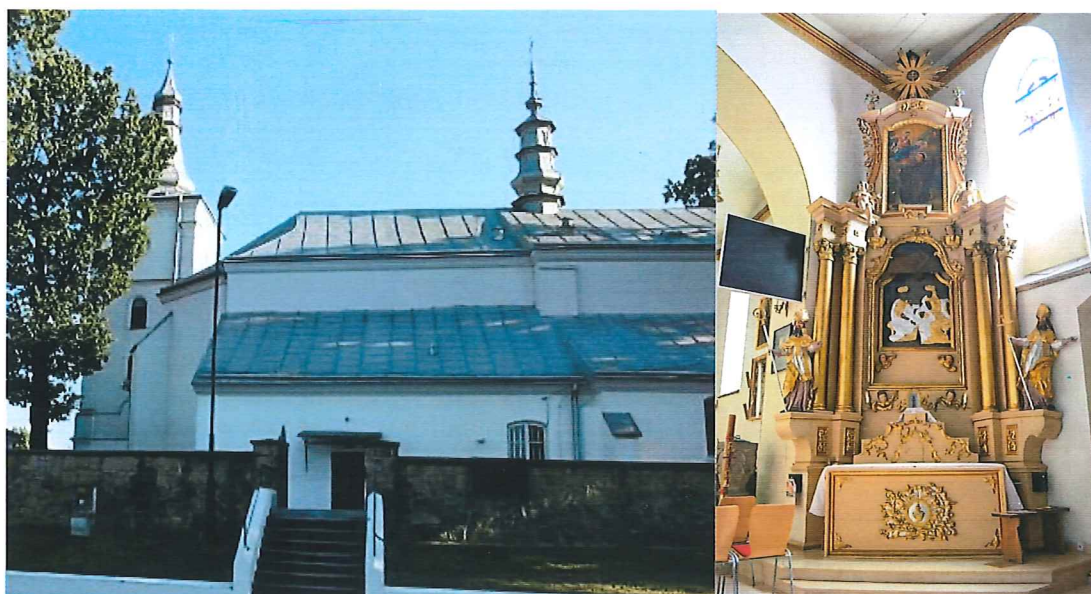

PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA PW. ŚWIĘTYCH PIOTRA I PAWŁA
W NOWYM ŻMIGRODZIE

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
NA WYKONANIE KONSERWACJI OŁTARZA BOCZNEGO
ŚW. ANNY SAMOTRZECIEJ
Z KOŚCIOŁA PW. ŚWIĘTYCH PIOTRA I PAWŁA
W NOWYM ŻMIGRODZIE

OPRACOWANIE:
KONSERWATOR DZIEL SZTUKI
DR MAŁGORZATA DAWIDIUK
OSTRÓW 541
37-700 PRZEMYŚL

Przemyśl 2022 r.

Konserwacja Dziel Sztuki
dr Małgorzata Dawidiuk
Ostrów 541, 37-700 Przemyśl
tel. 512 263 921
REGON 030810342 NIP 539-113-48-58

TYP OBIEKTU	OLTARZ BOCZNY ŚW. ANNY SAMOTRZECIEJ
MIEJSCE	KOŚCIÓŁ PW. ŚWIĘTYCH PIOTRA I PAWŁA W NOWYM ŻMIGRODZIE
AUTOR	NIEZNANY
DATA POWSTANIA	XVIII w.
TECHNIKA	TECHNIKI POZŁOTNICZE, STOLARKA, SNYCERKA, DREWNO POLICHROMOWANE, MALARSTWO OLEJNE
WYMIARY	wys. 830cm, szer. 400cm, gł. 80cm
WŁAŚCICIEL	PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA PW. ŚWIĘTYCH PIOTRA I PAWŁA W NOWYM ŻMIGRODZIE

I. HISTORIA I OPIS

Świątynia została wzniesiona w XV wieku z kamienia na rzucie poziomym gotyckim z przyporami. Budowla była kilkakrotnie niszczona. Po raz pierwszy kościół został uszkodzony podczas szturm Nowego Żmigrodu przez wojska węgierskie w 1474 roku. Wiadomo, że zostało w tym czasie zrabowane wyposażenie wnętrza. W 1522 i 1577 roku świątynia spłonęła podczas wielkich pożarów Nowego Żmigrodu. Po pożarze w 1694 roku zachowały się tylko same mury kościoła. W dniu 17 kwietnia 1843 roku świątynia ponownie spaliła się razem z większością zabudowań Nowego Żmigrodu. Ponownie odbudowana po pożarach, została konsekrowana 28 czerwca 1857 roku przez biskupa przemyskiego Franciszka Ksawerego Wierchlejskiego. Kolejny remont został przeprowadzony po uszkodzeniu kościoła podczas II wojny światowej. Remont przeprowadził administrator i proboszcz parafii, błogosławiony ksiądz Władysław Findysz. Wyposażenie wnętrza reprezentuje styl późnobarokowy. Szczególnie cenne są elementy gotyckie: kamienna chrzcielnica oraz portal. W kaplicy bocznej Najświętszej Maryi Panny Bolesnej w ołtarzu są umieszczone relikwie błogosławionego księdza Władysława Findysza, beatyfikowanego w dniu 19 czerwca 2005 roku w Warszawie jako pierwszego męczennika władzy komunistycznej w Polsce. Ostatnia odnowienie ołtarza wykonane w latach 60 XXw.

Ołtarz boczny Św. Anny Samotrzeciej – usytuowany w nawie, po stronie Epistoły; barokowy z XVIII w., drewniany, polichromowany i złocony. Część środkowa z obrazem Św. Anny Samotrzeciej w bogatej podwójnej ramie z motywem skrzydlatych główek

anielskich, flankowana dwiema parami skośnie ustawionych kolumn kompozytowych dźwigających odcinki belkowania i wspartych na wysokim cokole z ornamentalnymi płycinami na ich osiach, po bokach kolumn, na wysuniętych i podciętych od dołu partiach cokołu dwie pełne rzeźby świętych biskupów w szatach pontyfikalnych. W zwieńczeniu obraz z przedstawieniem Św. Antoniego w bogatej szerokiej ramie, po bokach dwa putta na wolutowych konsolkach, u góry emblemat IHS w glorii. Obraz Św. Anny Samotrzeciej z XVIII w., malowany na płótnie. Maria z Dzieciątkiem i Anna siedzą frontalnie na szerokiej ławie, w nałożonych sukienkach ze srebrnej i złożonej blachy, trybowanej, z motywem drobnych kwiatów. W tle fragment architektury i skrzydlaty aniołek z wiankiem. Koloryt ciemny – z przewagą zieleni szmaragdowej i sieni palonej. Obraz z przedstawieniem Św. Antoniego - z XVIII w. malowany na płótnie. Święty klęczący, w habicie z lilią u stóp. W górze Matka Boża wśród aniołów i obłoków. Kolorystyka – ciemne ugry, szmaragdowa zieleń, cynober. Obraz na zasuwie ołtarzowej – obecnie trudny do zidentyfikowania (ze względu brak dostępu przez zepsuty mechanizm zasuw) jedynie na podstawie widocznego fragmentu przypuszcza się, że obraz może przedstawiać Św. Józefa (narzędzia ciesielskie).

II. KRÓTKI OPIS STANU ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ PRZED KONSERWACJĄ

Ogólny stan zachowania obiektu jest bardzo słaby i wynikający z różnych przyczyn. Poszczególne części nieustabilizowane. Charakter zniszczeń wynikający przede wszystkim z długotrwałej i niewłaściwej ekspozycji i użytkowania. Ponadto obiekt ekspozycyjny był w bardzo różnych warunkach klimatycznych, narażony na częste zmiany temperatury i wilgotności. Warstwy technologiczne wykazują słabą adhezję do podłoża, widoczne spęcherzenia, spękania i wykruszenia do podłoża oraz znaczne ubytki warstw technologicznych. Stan zachowania elementów jest bardzo słaby. Całość struktury przemalowana po całości i po ubytkach kilkoma warstwami, grubo położonej farby olejnej, po ubytkach. Polichromowana powierzchnia miejscowo pokryta siatką spękań, z tendencją do wyłuszczeń. Warstwy przemalowań tworzą grubą skorupę, silnie zintegrowaną ze sobą. Widać znaczne ubytki warstwy pierwotnej pod przemalowaniami (w świetle bocznym). Na całej powierzchni widoczne przetarcia, drobne wykruszenia i wyłuszczenia - ciągle postępujące. Na przełomie lat przeprowadzono nieprofesjonalne estetyczne restauracje ołtarza. Nie wykonano zabiegów profilaktycznych ani wzmocnień strukturalnych. Pierwotne

detale snycerskie złożone, podczas nieprofesjonalnych restauracji zostały „odświeżone” brązą i przezłoczone szlagmetalem. Widoczne rozszczelnienia na łączeniach stolarskich drewnianego podłoża, listew profilowanych. Ubytki, wyłamania i braki w detalach snycerskich. Powierzchnia ołtarza z uszkodzeniami mechanicznymi, powłoki poprzecierane, łuszczące się, popękane, nieustabilizowane. Powierzchnie obrazów mocno zabrudzone, pofalowane z widocznymi odspojeniami. Widoczne czynne ślady żerowania drewnojadów z widoczną strukturą gąbczastą na całości struktury, jak i detalach snycerskich. Postępująca degradacja. Konstrukcja nośna obiektu, a także luźne detale nieustabilizowane, osłabione. Ołtarz wymaga pilnej interwencji konserwatorskiej. Obrazy silnie zanieczyszczone. Zabrudzenia mają przede wszystkim charakter fizyczny, wynikający z długotrwałej ekspozycji i użytkowania. Ekspozowane w bardzo różnych warunkach klimatycznych, narażone na częste zmiany temperatury i wilgotności. Lica pofalowane. Z widocznymi ubytkami, odpryskami w powłoce malarskiej i silnymi krakelurami. Stanu technicznego z zasuw ołtarzowej można się jedynie domyślać. Po widocznym fragmencie można stwierdzić podobny stan zachowania do pozostałych obrazów. Rzeźby przemalowane kilkukrotnie grubą warstwą farb olejnych – po ubytkach. Złocenia „odświeżone” imitacją złota i srebra, widoczne braki w detalach, odłamanie i ubytki w drewnianym podłożu.

III. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

A. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Ze względu na wartość zabytkową, historyczną i estetyczną obiektu, przewidywane są działania konserwatorskie nie powodujące dużej ingerencji w substancję zabytkową, odpowiedni dobór metod i środków sprawdzonych w praktyce konserwatorskiej bez znamion eksperymentu. Podobnie dobór materiałów musi być zgodny lub o zbliżonych parametrach do występujących w oryginale.

Obiekt będzie pełnił funkcje kultowe, dlatego też jego konserwacja będzie zawierała pełny program techniczno-estetyczny obejmujący:

- zahamowanie procesów niszczących poprzez stabilizację drewnianej struktury i jej uporządkowanie
- usunięcie przyczyn i skutków zniszczeń powstałych przez lata użytkowania i ekspozycji

- usunięcie skutków wadliwej konserwacji deformującej formę i obniżającej wymowę estetyczną
- rekonstrukcje ubytków malarskich i złoczeń
- rekonstrukcje snycersko-rzeźbiarskie

Zasadniczym problemem technologicznym jest strukturalne wzmocnienie obiektu i przywrócenie pierwotnych własności wytrzymałościowych drewna oraz ustabilizowanie konstrukcji.

Usunięcie przemalowań ze struktury ołtarza i dekoracji snycerskich ujawni faktyczny stan zachowania polichromii oraz pierwotnych złoczeń i będzie wyznacznikiem stopnia przezłocenia ornamentów i miernikiem podejmowania decyzji, co do zastosowania złota płatkowego lub w pudrze. Przy wstępnej ocenie stanu zachowania złoczeń – po oględzinach in situ, zakłada się przezłocenie wszystkich złoczonych elementów ze względu na zniszczenie pierwotnej warstwy pozłotniczej, która została podczas ostatniej renowacji przeszlifowana i pokryta imitacją złoczeń w technice olejnej. Według wstępnych badań konserwatorskich (odkrywki stratygraficzne – schodkowe w dolnej partii ołtarza) wskazują na kolorystę podobną do kolorystyki ołtarza głównego.

B. ZAKRES PRAC KONSERWATORSKICH

STRUKTURA OŁTARZOWA, ZŁOCENIA, RZEŻBY

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej faktycznego stanu zachowania.
2. Wykonanie poszerzonych badań stratygraficznych.
3. Oczyszczenie z kurzu i brudu, a także demontaż poszczególnych podzespołów rzeźbiarsko – malarskich wraz z inwentaryzacją.
4. Demontaż obrazów z układów ramowych i zabezpieczenie bibułą japońską przed transportem do pracowni.
5. Usunięcie gwoździ, niewłaściwych wzmocnień konstrukcyjnych nie spełniających swoich funkcji, instalacji elektrycznych itp.
6. Wykonanie zabiegu dezynfekcji, dezynsekcji i impregnacji wszystkich elementów drewnianych obiektów. Wykonanie impregnacji drewna poszczególnych elementów obiektów z uwzględnieniem odwrocia, celem przywrócenia utraconej wytrzymałości i ze względów profilaktycznych. Impregnacja wykonana przez: powlekanie pędzlem i wstrzykiwanie impregnatu, kąpiel wybranych elementów, ewentualnie w pomocnicze nawierty. Proponuje się użycie jako impregnatu - Paraloidu B-72

w toluenie, ksylenie i acetonie (1:1:0,1). Środek do dezynsekcji - Xirein (Protektor), dezynfekcja - Lechinicida - firmy Bresciani.

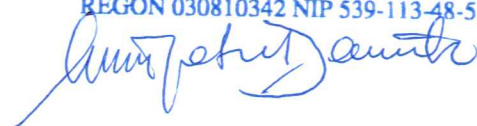
7. Usunięcie nawarstwień wtórnych, imitacji srebrzeń i złocen – wybór środków i metod na podstawie przeprowadzonych prób, doczyszczanie zachowanych partii złocen.
8. Usunięcie zmurszałych zapraw, wtórnych kitów.
9. Wykonanie konsolidacji warstw technologicznych i miejsc najbardziej newralgicznych, podklejenie pęcherzy i pęknięć zaprawy (klej glutynowy, bibułka japońska).
10. Wykonanie rekonstrukcji brakujących elementów snycerskich i rzeźbiarskich na podstawie analogii. Gatunek drewna dobrany do oryginału. Uzupełnienie drobnych ubytków drewna i pęknięć przy użyciu kitu drewnopodobnego (masa klejowo-kredowo-trocinowa).
11. Wykonanie prac stolarskich przy obudowie i konstrukcji. Wzmocnienie jej i ustabilizowanie, zrekonstruowanie ubytków oraz uzupełnienie drobnych ubytków powierzchniowych i pęknięć poprzez flekowanie (wykorzystanie drewna o podobnych parametrach, użycie kitu drewnopodobnego - masa klejowo-kredowo-trocinowa).
12. Przygotowanie ubytków zaprawy pod złocenia i srebrzenia, warstwowe nałożenie zaprawy i opracowanie jej powierzchni.
13. Położenie warstwy bolusa o odpowiedniej kolorystyce w partiach złocen i srebrzeń.
14. Wykonanie złocen i srebrzeń w partiach uzupełnień oraz w miejscach rozległych i mocnych przetarć oryginału. Zostanie użyte złoto i srebro płatkowe i w pudrze o odpowiedniej kolorystyce, zgodnie z techniką oryginału (poler i mat).
15. Zabezpieczenie powierzchni złoczonych paraloidem B – 72.
16. Scalenie partii nowych i pierwotnych złocen laserunkami.
17. Opracowanie estetyczne części polichromowanych. Wypunktowanie części polichromowanych w miejscach uzupełnień ubytków oraz przetarć i wymyć. (farby Restauro firmy Maimeri). Werniksowanie.
18. Doczyszczanie powierzchni drewna wokół złoczonych detali snycersko-rzeźbiarskich z resztek złota.
19. Montaż.

OBRAZY OLEJNE

1. Usunięcie bibulek zabezpieczających lica.
2. Oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych.
3. Zdjęcie z krosien, rozprostowanie krajek.
4. Przeprowadzenie dezynfekcji ze szczególnym uwzględnieniem odwroci – proponuje się użycie Lechinicidy firmy Bresciani.
5. Oczyszczenie odwroci z zabrudzeń powierzchniowych i ewentualnych materiałów wprowadzonych podczas poprzednich konserwacji. Ponowna dezynfekcja.
6. Prekonsolidacja całej powierzchni lic obrazów z podklejeniem newralgicznych miejsc - roztwór tylozy - 15%.
7. Usunięcie bibulek zabezpieczających lica.
8. Konsolidacja warstw technologicznych w celu uzyskania większej adhezji warstwy malarskiej do podłoża z równoczesnym wyprostowaniem podłoża (plekstol B-550+fenol)
9. Ewentualne reperacje lokalne, wklejeni łat i krajek w razie potrzeby.
10. Zdjęcie ewentualnych przemalowań i retuszy malarskich powstałych w wyniku poprzednich konserwacji.
11. Uzupełnienie ubytków gruntu i warstwy malarskiej kitem zaprawą kredowo-klejową.
12. Opracowanie faktury zaprawy z równoczesnym określeniem granic z oryginalną warstwą malarską.
13. Zaizolowanie zaprawy werniksem retuszerskim.
14. Wykonanie punktowania scalającego warstwy malarskiej - naśladowczo, ewentualne uzupełnienie laserunków w miejscach przetarć (farby Restauro firmy Maimeri, przerywane werniksem retuszerskim).
15. Położenie końcowego półmatowego werniksu żywicznego, celem zabezpieczenia przed warunkami atmosferycznymi i zmianami kolorystycznymi.
16. Montaż obrazów w odrestaurowanej nastawie.
17. Wykonanie dokumentacji powykonawczej.

Opracowanie:

Konserwacja Dziel Sztuki
dr Małgorzata Dawidiuk
Ostrów 541, 37-700 Przemyśl
tel. 512 263 921
REGON 030810342 NIP 539-113-48-58

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

